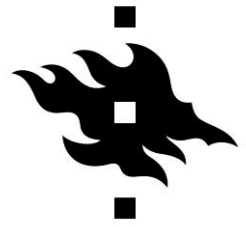

HELSINGIN YLIOPISTO

KOULUTUS- JA KEHITTÄMISPALVELUT

ILO – INNOVATIIVISTA PEDAGOGIIKKA LUKEMISEN JA KIRJOITTAMISEN OPETTAMISEEN

Juli Aerila: Lukemisen ilosta

Tällä hetkellä puhutaan paljon lukutaidosta ja lukemisen merkityksestä monille asioille. Puhutaan paljon hyödyistä, joka on tietysti ymmärrettävää. Haluamme tehdä asioita, jotka ovat meille merkityksellisiä.

Usein ajatellaan lukutaitoa siitä näkökulmasta, mitä konkreettista hyötyä siitä on. Me kaikki tiedämme, että koulumenestyksen pohjalla on hyvä lukutaito. Kukaan ei voi pärjätä koulussa, jos hänellä ei ole siihen riittävän hyvä lukutaito. Lisäksi lukutaito vaikuttaa käsityksemme itsestämme oppijana ja itsetuntoomme. Lukutaidon ja itsetunnon välillä on selvä yhteys. Samoin ehkä harvemmin ajatellaan, että lukutaito vaikuttaa keskittymiskykyymme. Tällä hetkellä puhutaan paljon, miten erilaiset kännyköiden selaamiset ja muut vaikuttavat kielteisesti keskittymiskykyymme. Lukutaito vaikuttaa päinvastoin. Lukutaidon avulla voimme parantaa keskittymiskykyämme, mikä esimerkiksi joidenkin poikien kohdalla voi olla hyvinkin motivoivaa, sillä vaikkapa urheiluosuorituksessa hyvä suoritus edellyttää hyvää keskittymistä.

Samoin puhutaan paljon siitä, että tällä hetkellä monien lasten isoin ongelma koulumenestyksessä ja koulussa jaksamisessa on haluttomuus ponnistella ja kärsimättömyys. Kokonaisen kirjan lukeminen voi opettaa meille myös ponnistelua ja kärsivällisyyttä. Lisäksi jos ajatellaan, niin monet vanhat sadut opettavat meille, että asioiden eteen pitää ponnistella. Esimerkiksi vanhan sadun prinssin pitää monta kertaa - kolme kertaakin - yrittää prinsessaa, jotta hän saa prinsessan itselleen.

Itselleni lukutaito ja koulumenestys ovat luonnollisesti tärkeitä. Mitä enemmän tutkin lasten lukutaitoa, sitä enemmän ajattelen kirjallisuutta ja kirjoja kertomuksina ja näen kirjallisuuden ja kertomusten välisen yhteyden elämäämme. Ehkä vähän vähemmän konkreettinen hyöty, mutta suuri hyöty, on se, että kirjallisuus ja lukutaito opettaa meille elämästä. Elämämme on kertomus, ja kirjallisuus on täynnä kertomuksia. Mitä enemmän luemme kirjallisuutta, sitä enemmän meillä on varantoa siihen, että kun joudumme erilaisiin elämäntilanteisiin, meillä on valmiita ratkaisumalleja. Tämä näkyy aikuisten lukemisessa siten, että kun olemme tietyssä elämäntilanteessa, esimerkiksi itsestäni on tulossa mummo, haluan luonnollisesti lukea paljon kirjoja siitä, millaista on mummoilla.

Kertomukset täyttävät elämämme. Myös opettaminen on kertomusta. Sanotaan, että paras opettaja ei ole se, joka tietää eniten, vaan paras opettaja on se, jolla on parhaat jutut. Varmaan kaikki muistavat, miten muistamme ne asiat, jotka opettaja kertoo, emmekä ehkä faktoja. Tästä syystä kirjallisuus auttaa meitä ymmärtämään asioita. Jos ajattelemme vielä, että muistomme ja identiteettimme rakentuu elämämme kertomuksista, on tärkeää saada materiaalia kirjallisuudesta siihen, millaiseksi kunkin elämän kertomus rakentuu. Elämällä ja kertomuksella on samanlainen rakenne. Tästä syystä esimerkiksi lasten kertomuksissa on tärkeää olla onnellinen loppu. Kirjallisuus antaa lapsille toivoa vaikeissa elämäntilanteissa. He oppivat ymmärtämään, että vaikeakin tilanne voi ratketa onnellisesti tai asiat voivat kääntyä parhain päin. Samalla tavalla puhutaan tähän liittyen siitä, että tällä hetkellä lapset ovat hiukan huonoja

HYPLUS.HELSENKI.FI

käsittämään tunteitaan ja esimerkiksi pelkoja. Kirjallisuuden avulla voimme pelätä turvallisesti ja oppia, että peloista voi selvitä ja asiat voivat kääntyä parhain päin. Lisäksi, jos ajatellaan kirjallisuuden lukuhetkeä pienten lasten näkökulmasta, on se erittäin turvallinen tapa pelätä.

Jos palataan vielä lukutaitoon, niin osa pojista pitää kirjallisuuden lukemista hyödyttömänä siinä mielessä, että he eivät näe kirjallisuuden merkitystä oman elämän rakennusaineena. Heitä voin ehkä lohduttaa sanomalla, että tutkimusten mukaan kaunokirjallisuuden lukijat ovat parhaita kaikkien tekstien lukijoita. Lisäksi osa ehkä epäilee, että nykypäivän some- ja kuvallisessa maailmassa lukutaidon merkitys vähenisi. Tämä ei pidä paikkaansa. Tutkimusten mukaan useat ammatit ja opiskelu vaatii yhä enemmän ja yhä monipuolisempaa lukutaitoa. Voimme ajatella, että tässäkin olemme tekemässä verkkomateriaalia, jonka yhteyteen tulee paljon luettavaa, eikä opinnoissa ole välttämättä ollenkaan opettajakontaktia.

”Universal design for learning” lähtee siitä ajatuksesta, että meidän pitää aktivoida lasten kaikki aivojen osa-alueet, jotta oppimista tapahtuu. Ensimmäiseksi meidän on kuitenkin aktivoitava ”engagement” eli luotava yhteys lasten kanssa. Lapsille pitää tulla olo, että he ovat merkityksellisiä, heidät huomataan ja olemme samalla aallonpituudella. Helpoiten se käy esimerkiksi katsekontaktin avulla, mutta voi ajatella myös, että esimerkiksi kirjallisuus voi toimia siltana yhteisiin kokemuksiin.

Itselleni oli ehkä jonkinlainen ahaa-elämys huomata se, että myös motivaatiota pitää opettaa. Kukaan lapsi ei tiedä, miten motivoitua, jos emme näytä sitä. Tämä tarkoittaa lukemisen näkökulmasta esimerkiksi sitä, että meidän kaikkien pitää itse innostua lukemisesta, olla kiinnostuneita kirjallisuudesta ja ennen kaikkea olla kiinnostuneita lasten ajatuksista kirjallisuuteen liittyen. Tutkimusten mukaan lapset innostuvat kirjallisuudesta, jos he saavat mahdollisuuden kertoa omasta lukukokemuksestaan, ei niinkään siitä, mitä he muistavat kirjallisuudesta. Vaikuttaa siltä, että vieläkin turhan usein kirjallisuuskeskustelut muistuttavat enemmän kuulustelua kuin keskustelua, ja siinä kysellään esimerkiksi yksittäisiä muistinvaraisia kysymyksiä, jotka vievät oikeastaan pois lukunautinnosta ja lukemisen merkityksellisyyden kokemisesta.

Kuten puhuttiin, lapsille motivaatio on hyvin tärkeää. Se tarkoittaa toisin sanoen lukevan aikuisen mallia. Meidän kaikkien pitää tehdä näkyväksi sitä, että lukeminen on meille merkityksellistä. Paljon on puhetta siitä, että nykypäivän kodeissa ei ole esimerkiksi kirjahyllyjä, vanhemmat eivät lue, luokissa ei ole luokkakirjastoja, opettajanpöydältä ei löydy kirjoja tai opettaja ei käytä kirjoja. Lukeminen onkin tyypillinen arvo. Meillä arvokasvatuksessa on usein muutenkin se ongelma, että puhumme paljon asioista. Puhumme esimerkiksi paljon siitä, kuinka tärkeää lukeminen on. Lasten ajattelu on kuitenkin hyvin konkreettista. Jos se ei näy meidän jokapäiväisessä toiminnassamme, heidän on vaikea ymmärtää, miksi pitäisi lukea. Se on tavallaan arkipäivänkin ajattelussa täysin loogista. Jos et koskaan näe kenenkään lukevan, tarttuvan kirjaan, hakevan sieltä tietoa tai viihdykettä, lohtua tai muuta, voi olla vaikea itsekin tarttua kirjaan. Tässä mielessä lapset ovat hiukan eriarvoisessa asemassa. Toisissa perheissä luetaan paljon, ja heillä on paljon lukevan aikuisen malleja. Toisissa perheissä taas luetaan vähemmän. Mielestäni koulun ja kasvatuksen, erityisesti varhaiskasvatuksen, tehtävä on antaa lukevan aikuisen mallia. On hyvä huomata, että lukemiseen liittyvät asenteet eli juuri se, pidetäänkö lukemista merkityksellisenä, syntyy jo varhaislapsuudessa, ennen kuin lukutaitoa edes on. Siellä pitäisi kiinnittää huomiota.

Samoin olen miettinyt, että meillä lukemiseen liittyvät kielikuvat ovat melko kielteisiä. Meillä on lukutoukka, aina nenä kiinni kirjassa ja kirjaviisas. Jos olisi vaikkapa lukuleijona, olisiko se parempi. Itse olen esimerkiksi Raumalle kehitellyt tällaisen timanttijuhlan. Innokkaat lukijat kutsutaan timanttijuhliin, ja he saavat siellä diplomin, ihan kuten jalkapallossa kevätkauden päätteeksi jaetaan palkinnot. Joidenkin myös omien tutkimusteni pohjalta pahinta, mitä lapselle voi tapahtua, on saada kirjalahja. Raha menee hukkaan, eikä haluta lukea. Toinen näkökulma on se, että lapset arvostavat kirjalahjoja. Monille lapsille kirjalahja on ainoa kirja, jonka he lukevat. Silloin teemme lukemisen merkitystä näkyväksi. Olemme valinneet jollekin kirjan ja olemme ajatelleet, että se puhuttelee häntä ja hän tarvitsee sitä kirjaa.

Iltasatukirjalaatikko on TARU-hankkeessa syntynyt pedagoginen innovaatio, jossa yksinkertaisesti luokassa olevaan laatikkoon on laitettu 25 kirjaa. Sen voi kääntää kirjahyllyksi. Lapset lainaavat siitä illaksi itselleen luettavaa kotiin. Kirja pitää palauttaa seuraavana aamuna. Opettaja, joka tämän pedagogisen innovaation teki, halusi, että laatikko on täynnä ohuita kirjoja, mitä itse pidin ensin huonoja ajatuksena. Ajattelin, että paksumpi kirja, ihana tarina, joka kantaa ja motivoi kuuntelemaan seuraavaankin kertaan on parempi, mutta oma käsitykseni oli väärä. Ohut kirja tarkoittaa sitä, että se on pakko lukea sinä samana iltana, koska se on pakko palauttaa kouluun tai päiväkotiin seuraavana aamuna. Tämä menetelmä on saanut vanhemmilta todella positiivista palautetta. Vanhempien ei tarvitse ehtiä kirjastoon, eikä heidän tarvitse osata valita, sillä se tapahtuu automaattisesti. Perheeseen syntyy rutiini, joka tekee lukemista näkyväksi. Samoin tässä toteutuu itselleni erittäin tärkeä tekijä eli ”the power of choice”. Lapsilla pitää aina olla valinnan mahdollisuuksia, mutta kuten Richard Allington ja Rachael Gabriel sanovat, valintaa voi rajoittaa. Lapset eivät osaa vielä valita kirjallisuutta esimerkiksi koko kirjaston 50 000 kirjan valikoimasta, mutta sekin on jo valinta, jos saa valita kahdesta. Kun olet ne itse valinnut, olet motivoitunut.

Isovanhemmat kävivät koulussa lukemassa lapsille erilaisia tekstejä, eli lukevan aikuisen malli toteutuu myös näin. Meillä on paljon lukumummi ja -vaaritoimintaa, mutta tällaisen toiminnan voi rakentaa myös oman ryhmän vanhempien ja isovanhempien kesken. Tästä myös tuli todella positiivista palautetta, ja myös isovanhemmat olivat yllättyneitä siitä, että lapset haluavat kuulla ääneen lukemista myös sen jälkeen, kun on oppinut itse lukemaan.

Jos ajattelee tutkimustulosten näkökulmasta, niin noin reilu 20 prosenttia perheistä on sellaisia, joissa ei lueta iltasatuja eikä lueta juurikaan ääneen. Monet vanhemmat ajattelevat, että kun lapsi on oppinut lukemaan, näitä lukuhetkiä ei tarvita. Tähän voin kommentoida sen verran, että PISA-tutkimuksen mukaan parhaat lukijat olivat niitä, joille oli 13-vuotiaaksi saakka luettu ääneen. Tämä kertoo mielestäni myös yhteiskunnastamme. Nyt puhutaan paljon siitä, että kodeissa luetaan vähän ja ollaan huolestuneita. Osa korvaa lukuhetken esimerkiksi laittamalla tabletille pyörimään iltasadun. Se, että me puhumme huolestuneina siitä, että lapsille luetaan niin vähän, ei kerro pelkästään lukemisen vähyydestä, vaan yhteiskuntamme kiireestä ja läsnäolon puutteesta. Lukuhetkessä yhtä tärkeää on aikuisen läsnäolo ja aikuisen huomio. Äsken sanoin, että on todella tärkeää, että lapsi pääsee keskustelemaan kirjallisuudesta ja jakamaan kokemuksia. Tämä toteutuu lukuhetkessä. Väitän, että ne 13-vuotiaat, jotka ovat parhaita lukijoita näitten iltasatuhetkien kautta, niin heidän kanssaan on keskusteltu paljon kirjallisuudesta, ja he ovat oppineet linkittämään kirjallisuutta esimerkiksi omaan elämäänsä ja ymmärtämään, miten arvokasta tietoa kirjallisuus sisältää.

Tätä, miten opettaja tekee omaa lukijuuttaan näkyväksi, on tutkinut esimerkiksi australialainen tutkija Margaret Merga. Lapset tekevät päätelmiä todella konkreettisesti, ja se tarkoittaa sitä, että myös opettajan pitää tehdä konkreettisia toimia tehdäkseen omaa lukemistaan näkyväksi. Yhdessä vanhempainillassa eräs isä sanoi lähtiessään: ”Okei, nyt mä esitän tästä eteenpäin kotona, että luen kirjoja.” Se ei välttämättä tarkoita sitä. Lapset näkevät myös teeskentelyn. Esimerkiksi luokkatilanteessa opettajalla voi olla pöydällä kirjoja, ja hän voi kertoa omasta lukemisestaan, vaikka hän ei lukisi lastenkirjoja. Hänen pitää vaihtaa luokan kirjakokoelmia, ja hänen pitää olla kiinnostunut lasten lukemisesta. Margaret Mergan tutkimuksessa esimerkiksi lapset sanoivat: ”Opettajalla on lenkkitosut. Hän ei varmaan lue, koska hän harrastaa urheilua”. Tällaisia stereotyyppisiä käsityksiä meidän pitäisi purkaa. Samoin omassa tutkimuksessamme, jossa samaa asiaa kysyttiin lapsilta, lapset sanoivat, että ”meidän ope lukee, koska hän ei melkein koskaan kiellä meitä lukemasta” tai ”meidän ope lukee, koska hän on lähettänyt sähköpostia asiasta äidille”. Voimme siis miettiä, miten konkreettisesti näytämme sen, että lukeminen on meille tärkeää.

TARU-hankkeeseen liittyvässä tutkimuksessa kysyimme lapsilta, ketkä kannustavat heitä lukemiseen. Melko moni mainitsi isosiskon tai isoveljen, eli siinä saattaisi olla pieni käyttämätön voimavara. Lukuliike ja myös esimerkiksi Väinö Riikkilä Seura Raumalla ovat käyttäneet hyväksi julkkaisia lukemisen näkyväksi tekemisessä. Jos olette kiinnostuneita niistä, niin esimerkiksi Väinö Riikkilä Seuran sivuilta löytyy vinkkejä siitä, miten samaan aikaan voi lukea kirjallisuutta ja pelata jääkiekkoa. Sieltä löytyy, kun Rauman Lukon pelaajat lukevat ääneen kirjallisuuskatkelmia YouTubessa ja kertovat siellä omasta lukuharrastuksestaan.

Jos haluamme, että lapset innostuvat kirjallisuudesta siten, että siitä tulee harrastus, sitä pitää ajatella, kuten harrastusta yleensäkin. Harrastus määritellään niin, että sen pitää olla vapaaehtoista ja tuottaa mielihyvää. Lisäksi korostan, että koulun konteksti pitää sisällään aina jollain tasolla pakon. Samoin monet kielteiset asiat perustuvat tietämättömyyteen, joka aiheuttaa ennakkoluuloja. Muutama viikko sitten kävelin koulun käytävillä, ja pojat eivät lukutunnilla näyttäneet lukevan. Kysyin heiltä: ”Miksi ette lue?” He vastasivat vain: ”Katsos, kun me emme ole lukijoita.” Siinä ei sitten auttanut mikään. He eivät olleet lukijoita. Tämä tapaisia tilanteita täytyy miettiä eli miten saamme heidät lukemaan ja poistamaan sen ennakkoluulon. Jotta lukeminen olisi vapaaehtoista ja tuottaisi mielihyvää, täytyy miettiä samoja asioita kuin vaikkapa itseni, kun menen Zumbaan. En halua mennä heti vaativampaan ryhmään, ja se ei ole kivaa, jos en tunne onnistuvani.

Hyvä lukutaito edellyttää hyvää teknistä lukutaitoa. Pitää miettiä, miten voimme harjoitella teknistä lukutaitoa mielekkäällä tavalla. Erityisesti pojilla on se ajatus, että lahjattomat harjoittelee, ja se näkyy myös lukutaidossa. Kun osaa jo lukea, heidän on vaikea ymmärtää, miksi sitä pitää harjoitella. Kuitenkin suositus tällä hetkellä on, että pitäisi esimerkiksi lukea ääneen ja lukea samaa tekstiä monta kertaa, jotta tekninen lukutaito kehittyy. Tähän on helppo keksiä mielekkäitä tapoja harjoitella. Erityisesti pojilla hyötynäkökulma on oman kokemukseni mukaan tärkeä. Ääneen lukemista voi harjoitella esimerkiksi siten, että käy lukemassa pienempien oppilaitten ryhmässä tai käyttää lukuteatteri-menetelmää.

Teknisen lukutaidon lisäksi luetun ymmärtäminen on tärkeää, jossa auttaa esimerkiksi ääneen lukeminen. Sitten pitää saada metakognitioita, jotka liittyvät lukemiseen, ja hyvä sanavarasto. Jotta lukutaito kehittyy riittävästi, tarvitaan paljon vapaa-aikana tapahtuvaa lukemista. Puhutaan siitä, pitäisikö opettajien antaa kesälomien ajaksi esimerkiksi lukuläksyjä.

Lukudiplomi-toiminta tähtää siihen, että lapset lukisivat enemmän vapaa-ajallaan. Fakta kuitenkin on, että heikko lukija ei lue vapaaehtoisesti, jos ei ole ihan pakko, ja silloinkin lukeminen on vastenmielistä.

Jos ajatellaan, että harrastus yleensäkin määritellään siten, että se on tekemistä, joka on vapaaehtoista ja tuottaa mielihyvää, niin heikkojen lukijoiden kohdalla ei näin lukemisen näkökulmasta ole. Koulukontekstimme sisältää aina jossain määrin pakkoa, ja silloin meidän täytyy muuten miellyttävällä tavalla kuitenkin tuottaa lapsille sellainen lukutaito, että lukeminen on vapaaehtoista ja tuottaa heille mielihyvää. Se tarkoittaa esimerkiksi opettajan näkökulmasta sitä, että opettajan pitää tuntea lastenkirjallisuutta. Opettajan pitää tietää, millaista kirjallisuutta on, jotta hän osaa tarjota lapselle sopivan tasoista ja sisällöltään kiinnostavaa kirjallisuutta. Tällä hetkellä voidaan puhua myös rakenteeltaan kiinnostavasta kirjallisuudesta. Osa lapsista saattaa esimerkiksi innostua hybridikirjoista, joissa on lisättyä todellisuutta.

Ehkä knoppisääntönä on se, että varsinkin heikkojen lukijoiden kohdalla opettaja järjestää liian vaativaa kirjallisuutta, johon lapsella ei ole edellytyksiä. Jos ajatellaan vaikkapa minua Zumbassa, niin paitsi että sen pitää olla riittävän helppoa, minun pitää saada myös tietyt taidot, joita pitää harjoitella, jotta menen Zumba-tunnille ja koen nautintoa. Tai jos ajatellaan jääkiekkoa, niin harva heitetään heti edustusjoukkueen peleihin. Eli ne tietyt taidot pitää harjoitella. Lukeminen on taitolaji siinä missä mikä tahansa muukin taito, kuten esimerkiksi käsityön tekeminen.

Yksi taito, jota lukutaito mielestäni vaatii, on riittävän hyvä tekninen lukutaito. Jos tekninen lukutaito on heikko, se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kaikki energia menee teknisen lukemisen suoritukseen, eikä lapsi ehdi ymmärtää eikä nauttia kirjallisuudesta. Teknisen lukutaidon harjoittaminen vaatii toistoja samalla tavalla kuin esimerkiksi luistelu. Meidän pitää keksiä siihen kivoja tapoja. Varsinkin pojat ovat tutkimusten mukaan sitä mieltä, että jos on kerran oppinut lukemaan, ei sitä enää tarvitse harjoitella. Tähän pitää keksiä jotakin, jotta se ei vaikuta pelkältä harjoittelulta. Lapsia ei motivoi se, jos sanotaan ”lue, jotta sinun lukutaitosi paranee”. Se on liian abstraktia. Tekninen lukutaito kehittyy hyvin, kun luetaan ääneen ja toistetaan lukemista. Tähän voi käyttää apuna esimerkiksi minuuttilukemista, oman lukemisen nauhoittamista tai esimerkiksi sitä, että järjestetään projekteja, joissa isommat lapset lukevat pienemmille. Näin saamme yhdistettyä riittävän helpon tekstin harjoittelun ja ääneen lukemisen. Samoin lukuteatteri-menetelmä on kehitetty nimenomaan teknisen lukutaidon harjoitteluun.

Sen lisäksi lapsilla pitää olla riittävästi luetun ymmärtämisen taitoa. Luetun ymmärtämisen taidosta lyhyesti sen verran, että hyvä tapa auttaa lapsia luetun ymmärtämisen taidossa on lukea ääneen. Kun taitavampi lukija lukee eläytyvästi ääneen, tarjoamme heille valmista tulkintaa, jolloin ymmärtäminen on helpompaa, ja silloin myös lapsen heikko tekninen lukutaito ei haittaa luetun ymmärtämisen kehittymistä. Monta kertaa sanonkin, että esimerkiksi kotona, jos lapsella on vaikeuksia teknisessä lukutaidossa, ei häntä kannata pakottaa itkun kanssa harjoittelemaan lukemista, jolloin mielikuva lukemisesta muuttuu ehkä kielteisemmäksi. Kannattaa keskittyä esimerkiksi siihen, että vanhemmat lukevat lapsille paljon ääneen, jotta luetun ymmärtämisen taito kehittyy, lukuhetkestä tulee mielekäs ja mielenkiinto ehkä kirjallisuuteen eli motivaatio herää.

Sen lisäksi lapset tarvitsevat tiettyjä metakognitiivisia taitoja, joita lukemisessa tarvitaan. Se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kirjallisuuden lukemisessa monesti tekstirakenteen tunteminen on melko tärkeää. Kun on tutkittu lapsia, jotka nauttivat kirjallisuuden lukemisesta, he pitävät erityisesti siitä, että he voivat ennustaa, mitä seuraavaksi tapahtuu. Silloin sinulla pitää olla joku käsitys esimerkiksi tekstin rakenteesta. Voit kuvitella esimerkiksi, millaista on dekkarin lukeminen, jos et tiedä yhtään, miten teksti etenee. Tai luet esimerkiksi jotakin rakkausromaanin ja yrität lukea sitä kuin dekkaria, niin se on vaikeaa. Me tarvitsemme metakognitioita. Ne kehittyvät vain sillä, että me tarjoamme samantyyppistä tekstiä uudestaan ja uudestaan ja ehkä käsittelemme sitä, mitkä ovat sen tyypilliset piirteet. Lisäksi nykytutkimusten mukaan lasten sanavarasto on erityisen oleellinen, ja se vaikuttaa erittäin merkittävästi lukutaitoon. Sanavarastoissa on tällä hetkellä isot erot, ja tekstin ymmärtäminen on teksti-informaation ja taustainformaation summa. Summa on vakio. Mitä enemmän lapsilla on teksti-informaation sanavarastoa, sitä helpompaa lukeminen on.

